

JOURNAL CHECKER TOOL - PUBLIKOWANIE ZGODNE Z ZASADAMI PLANU S

Z cyklu: OTWARTA NAUKA

Ewa Adaszyńska

Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego

Od 18 listopada 2020 r. cOAlycja S wprowadziła do obiegu naukowego [narzędzie Journal Checker Tool](#) (JCT)¹. Umożliwia ono uzyskanie porad jak przestrzegać polityki otwartego dostępu przy wyborze czasopisma do opublikowania wyników badań naukowych finansowanych z pieniędzy publicznych, zgodnie z Planem S².

cOAlycja S to zrzeszenie instytucji i agencji finansujących badania naukowe z 26 państw członkowskich, zawiązane 4 września 2018 r. przy wsparciu Komisji Europejskiej i Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERC). Częścią koalicji S jest Narodowe Centrum Nauki, które respektuje przyjęte przez wspólnotę zasady. Główną inicjatywą cOAlocji jest Plan S, który ma na celu wprowadzenie od 2021 r. otwartego dostępu do publikacji naukowych finansowanych z pieniędzy publicznych. Podstawą Planu S jest zapis, który mówi, że „Wszystkie publikacje naukowe dotyczące wyników badań finansowanych z dotacji publicznych lub prywatnych udzielanych przez krajowe, regionalne i międzynarodowe rady badawcze oraz instytucje finansujące muszą być publikowane w czasopiśmie Open Access, na platformach Open Access lub natychmiast udostępniane za pośrednictwem repozytoriów Open Access bez embarga czasowego”³.

Proste i łatwe narzędzie internetowe Journal Checker Tool ma służyć badaczom do sprawdzenia czy czasopismo naukowe lub platforma publikacyjna są zgodne z założeniami Planu S. JCT dostarcza informacji o podstawowym zestawie wymagań, odpowiada na pytanie czy wybrane czasopismo umożliwia badaczowi opublikowanie artykułu na licencji CC BY (lub równoważnej), bez embarga czasowego, z zachowaniem wystarczających praw autorskich by umożliwić otwarty dostęp. Narzędzie wymaga wprowadzenia tylko trzech elementów: nazwy fundatora (instytucji finansującej badania), instytucji zatrudniającej badacza, nazwy lub ISSN wybranego czasopisma i sprawdzenie czy w tym układzie daje to zgodność z Planem S, w obowiązujących wariantach: publikowania w ogólnodostępnych czasopiśmie i platformach; poprzez samoarchiwizację w wybranych repozytoriach lub poprzez [porozumienia transformacyjne](#)⁴.

Zgodnie z Planem S autorzy mają do wyboru następujące ścieżki publikacji artykułów lub danych badawczych:

1. W czasopiśmie lub na platformach otwartego dostępu zarejestrowanych lub będących na etapie rejestracji w Directory of Open Access Journal⁵ [DOAJ](#) ; pozwala to na korzystanie z wolnych licencji, gwarantujących rzetelny proces recenzowania, zgodny ze standardami etycznymi COPE (Committee on Publication Ethics).

1 Strona Journal Checker Tool, dostęp: <https://journalchecker-tool.org/> [odczyt: 1 kwietnia 2021].

2 JCT - narzędzie do sprawdzania zgodności z Planem S, dostęp: <https://www.coalition-s.org/coalition-s-releases-the-journal-checker-tool/> [odczyt: 1 kwietnia 2021].

3 Plan S, dostęp: <https://www.coalition-s.org/addendum-to-the-coalition-s-guidance-on-the-implementation-of-plan-s/principles-and-implementation/> [odczyt: 10 kwietnia 2021].

4 Plan S <https://www.coalition-s.org/rights-retention-strategy/> [odczyt: 10 kwietnia 2021].

5 Directory of Open Access Journal, dostęp: <https://doaj.org/> [odczyt: 10 kwietnia 2021].

2. W czasopismach subskrypcyjnych (hybrydowych) pod warunkiem, że opublikowany artykuł (Version of Record, tzw. VOR) lub zaakceptowany rękopis autora (Author Accepted Manuscript, tzw. MMA) zostaną bezpośrednio przez wydawcę lub autora opublikowane w otwartym repozytorium, w tym samym czasie w którym ukazała się publikacja w czasopiśmie zamkniętym.

COAlicja S opracowała Strategię Zachowania Praw Autorskich (Plan S Rights Retention Strategy) w celu ochrony praw autorów lub ich wydawców do decydowania o opublikowaniu artykułów na licencji Creative Commons w wersji CC BY w repozytoriach o otwartym dostępie (warianty AAM lub VoR) - [Strategia \(RRS\)](#) ⁶.

3. W czasopismach objętych licencją otwartego dostępu w ramach tzw. umów transformacyjnych oraz w tzw. czasopismach transformacyjnych.

Czasopisma transformacyjne to czasopisma subskrypcyjne (hybrydowe - publikujące artykuły w wersji zamkniętej i otwartej), które mają się przekształcić w czasopisma otwarte, poprzez stopniowo zwiększanie udziału treści OA oraz wyrównanie dochodów z subskrypcji z płatności za usługi wydawnicze (Article Processing Charge, tzw. APC). Lista aktualnie zatwierdzonych czasopism transformacyjnych jest na [stronie internetowej cOAlition S](#) ⁷ oraz w [formacie csv na stronie internetowej JCT](#) ⁸. Plan S wspiera globalny sojusz przyspieszenia przejścia do otwartego dostępu poprzez przyjęcie strategii systematycznego wycofywania wsparcia finansowego dla płatnych miejsc wydawniczych oraz reinwestowania tych środków do wspierania publikacji w otwartym dostępie. Zachęca instytucje oraz konsorcja do opracowywania nowych porozumień transformacyjnych, które będzie wspierać finansowo, jeśli będą zgodne z [wytocznymi ESAC](#) ⁹ od 2021 r. Przykładem krajowych umów transformacyjnych są programy publikowania otwartego podpisane z wydawcami przez Wirtualną Bibliotekę Nauki, m.in. z wydawnictwami Springer, Cambridge, ACM, Elsevier, które przekształcają część swoich czasopism w transformacyjne dostosowane do zasad Planu S.

Jeśli dostępnych jest kilka dróg do osiągnięcia zgodności, JCT zapewnia wskazówki do dalszych działań na wybranej przez badacza trasie. Jeżeli jednak nie ma zgodności, JCT daje sugestie przy poszukiwaniach odpowiedniej kombinacji.

Ułatwieniem w korzystaniu będzie lista podstawowych pytań, tzw. FAQ ¹⁰.

Jeśli fundator nie jest wymieniony w narzędziu Journal Checker, oznacza to, że nie jest on członkiem koalicji, a w tym przypadku, zasady zgodności z Planem S nie mają zastosowania. Można to sprawdzić na wspomnianej już [aktualnej liście darczyńców na stronie koalicji S](#) ¹¹. Znajduje się na niej Narodowe Centrum Nauki, które wdraża politykę otwartego dostępu od 1 stycznia 2021 roku, a zasady otwartości publikacji dotyczą wszystkich nowych grantów przyznanych po 1 stycznia 2021 r.

JCT jest produktem firmy Cottage Labs, a wykorzystywane dane pochodzą z [Directory of Open Access Journals](#) ¹², [Shareyourpaper.org Permissions](#) ¹³, [ESAC Transformative Agreement Registry](#) ¹⁴, [Crossref Research Organization Registry Community \(ROR\)](#) ¹⁵. W ramach JCT utworzony jest indeks umów transformacyjnych na podstawie tych wymienionych w rejestrze umów transformacyjnych ESAC, a także wykaz [zatwierdzonych przez cOAlition S czasopism transformacyjnych](#) ¹⁷. Dokładność wyników opracowanych przez JCT zależy od aktualności danych przechowywanych w tych źródłach, które są często dostarczane przez wydawców, konsorcja i instytucje. *Journal Checker stanie się głównym źródłem informacji o czasopismach i platformach Open Access.*

10 Często zadawane pytania na stronie JCT, dostęp: <https://journalcheckertool.org/faq/>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

11 Lista uczestników koalicji S finansujących badania naukowe, dostęp: <https://www.coalition-s.org/plan-s-funders-implementation/>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

12 DOAJ Indeks czasopism naukowych otwartego dostępu, dostęp: <https://doaj.org/>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

13 Shareyourpaper Permissions. Pomoc w tworzeniu i przestrzeganiu zasad samoarchiwizacji, dostęp: <https://shareyourpaper.org/permissions#learnmore>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

14 Rejestr umów transformacyjnych Esac, dostęp: <https://esac-initiative.org/about/transformative-agreements/agreement-registry/>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

15 Crossref. Rejestr organizacji badawczych ROR, dostęp: <https://www.crossref.org/community/ror/>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

16 Rejestr organizacji badawczych ROR, dostęp: <https://ror.org/>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

17 Lista wszystkich czasopism transformacyjnych zgodnych z planem S, dostęp: <https://www.coalition-s.org/plan-s-compliant-transformative-journals/>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

6 Plan S Rights Retention Strategy, dostęp: <https://www.coalition-s.org/rights-retention-strategy/>, [odczyt: 10 kwietnia 2021].

7 Lista czasopism transformacyjnych na stronie cOAlicji S, dostęp: https://docs.google.com/spreadsheets/d/e/2PACX-1vQbQBT6q6cyH4DnrrUGwTVrZlDgC2l1Aswiuuf8Z_TuXq4nmMyN-7IL7z350xbgEm0MXzKsHBOi2sysN/pubhtml, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

8 Lista czasopism transformacyjnych na stronie JCT, dostęp: <https://jct.cottagelabs.com/transformative-journals/>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].

9 Strona ESAC, dostęp: <https://esac-initiative.org/>, [odczyt: 18 kwietnia 2021].